

**РЕГІОНАЛЬНИЙ ВИМІР ПОДІЙ
УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ
(1917-1921 рр.):
Схід-Захід**

**Матеріали
круглого столу**

21 квітня 2018 р.

Міністерство освіти і науки України
Харківська обласна рада
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Кафедра соціально-економічних дисциплін
Хмельницька обласна рада
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія
Кафедра суспільних дисциплін
Хмельницька обласна організація Національної спілки краєзнавців України
Хмельницька міська організація Національної спілки краєзнавців України

**РЕГІОНАЛЬНИЙ ВИМІР ПОДІЙ УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ
(1917 – 1921 РР.): СХІД - ЗАХІД**

Матеріали

Міжвузівського круглого столу

21 квітня 2018 року

Хмельницький – 2018

УДК 94(477):323.272 «1917\1921»
ББК 63,3 (4Укр)610, 524. 228

Р 32

*Рекомендовано до друку рішенням кафедри суспільних дисциплін
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії
(протокол № 9 від 19 квітня 2018 року)*

**Р 32 Регіональний вимір подій Української революції (1917 – 1921 рр.):
Схід - Захід: матеріали міжвузівського круглого столу (м. Хмельницький, 21
квітня 2018 р.) / [І.М. Шоробура (гол. ред.), Г.С. Гамрецька (відп. ред.),
В.Р. Адамський, Ю.І. Блажевич та ін.]. – Хмельницький – Харків : ХГПА, 2018.
– 180 с.**

Редакційна колегія:

Шоробура І.М. (головний редактор) – ректор Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, доктор педагогічних наук, професор;

Гамрецька Г.С. (відповідальний редактор) – доцент кафедри суспільних дисциплін Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, кандидат філософських наук, доцент;

Адамський В.Р. – доцент кафедри суспільних дисциплін Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, кандидат історичних наук;

Блажевич Ю.І. – доцент кафедри суспільних дисциплін Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, кандидат історичних наук, доцент;

Островий В.М. – т. в. о. завідувача кафедри суспільних дисциплін Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, кандидат історичних наук, доцент;

Пісоцька Л.С. – декан факультету дошкільної освіти, кандидат педагогічних наук, доцент;

Фінін Г.І. – завідувач кафедри соціально-економічних дисциплін Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, кандидат філософських наук, доцент.

Яценко В.В. – доцент кафедри соціально-економічних дисциплін Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, кандидат економічних наук, доцент.

Рецензент:

Баженов Л.В. – доктор історичних наук, професор.

© Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, 2018

Харківська гуманітарно-педагогічна академія, 2018

© Автори статей, 2018

ЗМІСТ

НАУКОВІ РОЗВІДКИ КРАЄЗНАВЦІВ-ДОСЛІДНИКІВ

Адамський В.Р. Поділля в добу Центральної Ради: регіон у контексті розвитку революційних процесів.....	6
Баженов Л.В. Українська революція 1917-1921 рр. і українізація краєзнавчого руху та регіональних досліджень на Поділлі	10
Башлай В.М. Революційне селянство Слобожанщини – за Директорію.....	15
Блажевич Ю.І. Релігійна політика Директорії УНР і Подільський регіон (1919-1920 рр).....	17
Блажевич Ю.І., Блажевич О.І. Позиція подільського православного духовенства щодо питання мови релігійних відправ напередодні і на першому етапі Української революції 1917-1921 років	27
Борисенко Є.О. Освітній процес як засіб консолідації українського суспільства	33
Грубальський Є. В. Події в Меджибожі в добу Української революції 1917 – 1921 років	34
Дзьоник В.В., Майнгардт-Гоголь Н.М., Шпаковський С.М. Пам'ятки та об'єкти культурної спадщини доби Української революції 1917 – 1921 рр. на території Хмельницької області.....	41
Єсюнін С.М. Проскурівський вартово-охоронний курінь (1918 р.)	51
Завальнюк О. Кам'янець-Подільський у вирі революційних потрясінь 1917 р.: внесок периферійного міста в історію Української революції.....	54
Красносілецький Д.П. Соціально-політична ситуація у м. Проскурові в 1917 – 1925 рр..	67
Метельська І.М. Особливості процесу українізації на Слобожанщині під час національно-визвольних змагань 1917 – 1921 рр..	77
Мороз В.С., Мороз В.С. Події національно-визвольної революції 1917 – 1920 рр. на Поділлі	79
Олійник С.В. Складні випробування грудня 1917 – квітня 1918 років (до історії Поділля доби Центральної Ради	87
Олянич В.В., Олянич Л.В. Діяльність Центральної Ради щодо гуманітарної політики (березень 1917 – квітень 1918 рр.).....	97
Островий В.М. З історії розвитку авіації в м. Проскурові за часів Першої світової війни та Директорії УНР	100
Пироженко О.С. Харків в умовах першої радянсько-української війни	107
Хряпін Е.О. Місцеві органи влади в Харкові (весна 1917 – зима 1918 рр.): проблеми утворення та діяльності.....	108
Яценко В.В. Регіональні аспекти Української революції 1917 – 1921 рр.	111

ПОВІДОМЛЕННЯ СТУДЕНТІВ

Борисова Юлія. Микола Василенко	113
Брілліантов Антон. Олександр Шульгін	114
Васильєва Валерія. Федір Кричевський	116

О.С. Пироженко
(м. Харків)

ХАРКІВ В УМОВАХ ПЕРШОЇ РАДЯНСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Події 1917–1921 рр., відомі як Українська революція, засвідчили бажання побудови національної держави демократичним шляхом. Втім, не зважаючи на утворення різноманітних форм (УНР, Українська держава, УНР), Україна не змогла втримати державну незалежність. Українські етнічні території було розділено між СРСР, Польською Республікою, Королівством Румунія та Чехословацькою Республікою.

Не минула революція і Харківщину, куди з 6(19) грудня 1917 року розпочали проникати червоні загони з Росії. Саме Харків було обрано базою для організації наступу проти УНР.

8 (21) грудня 1917 року до Харкова прибули червоні загони під керівництвом фон Сіверса і матроса Ховрина. Спочатку було повідомлено, що прихід цих військ викликаний тільки необхідністю просування по українській залізниці для нанесення несподіваного удару в тил бунтівним білогвардійським козакам. Але радянські війська, які окопалися в Харкові, і не думали всіма силами слідувати на Дон.

До загону на вокзал прибули члени місцевого комітету більшовиків на чолі з Артемом Сергеевим, який домагався відмови від будь-яких ворожих дій проти представників УЦР в місті Харкові, оскільки місцеві більшовики працювали разом з представниками УЦР в Революційному штабі. Про заплановану операцію стало відомо представникам комітету більшовиків Харкова, від імені комітету виступив Март'янов, який вимагав від прибулих червоногвардійців відмовитися від запланованого виступу.

Вже (9)22 грудня – (10)23 грудня прибулі з Радянської Росії війська провели в Харкові міні-переворот, заарештувавши українського коменданта міста Чеботарьова (члена Військової Української Ради), захопивши броньовики військ УНР та встановивши в місті двовладдя.

З 11 (24) по 16 (29) грудня в Харків прибуло ще близько п'яти тисяч солдатів з Петрограда, Москви, Твері на чолі з командувачем Антоновим-Овсієнком і його заступником полковником Муравйовим. Крім того, в Харкові вже знаходилися три тисячі червоногвардійців і пробільшовицьки налаштованих солдатів старої армії, які були готові до боротьби проти Києва.

Спочатку Антонов-Овсієнко, зосередившись на боротьбі з Доном, вів по відношенню до УНР політику пасивного протистояння і не розраховував на швидке просування на Київ. З-під арешту були відпущені українські адміністратори, з місцевим українським гарнізоном був досягнутий нейтралітет. Очевидно, в грудні 1917 року ленінський уряд ще не був готовий до повномасштабної війни проти УНР. Причиною тому були переоцінка реальних сил УНР, нестабільність в Петрограді, непідготовленість повстання в Києві та інших містах України, війна проти білогвардійців.

Пізніше Антонов-Овсієнко у своїх спогадах вкаже, що у загоні Сіверса і матросів-балтійців Ховрина в Харкові дисципліна знизилася, розпочалося пияцтво, тероризування населення розстрілами, реквізиції, а штаб революційних загонів перетворився на судилище, де судді «вважали всякого білоручку гідним винищення». В ті дні у місті встановилася повна анархія, причому навіть місцеві більшовики і Харківська міська дума настійливо вимагали вивести буйні червоні заgonи з міста.

До 15 (28) грудня 1917 року київським політикам стало зрозуміло, що головною загрозою для існування їхньої влади стали події в Харкові. Оскільки, тут, порушуючи проголошену самостійність України, стали концентруватися, без жодної згоди на те Центральної Ради, радянські війська з червоної Росії.

У ніч на 28 грудня 1917 р. (10 січня 1918 р.) у Харкові місцеві червоногвардійські формування несподівано роззброїли два полки УНР (2700 багнетів), які ось уже 20 днів намагалися зберігати двовладдя (УНР і більшовиків) в місті. Роззброєні солдати УНР були розпущені по домівках, а 300 солдатів, які побажали долучитися до соціалістичної революції, були зараховані в штат радянської армії як самостійний підрозділ – полк «червоного козацтва». Командиру одного з полків УНР Омелянові Волохузу, декількома командирами молодшої ланки вдалося сховатися, щоб зіграти в «українських війнах», свою, далеко не останню роль.

Як відомо, українська національно-демократична революція зазнала поразки, зокрема, внаслідок незгуртованості політичної еліти, незавершеності процесу формування нації, відмінностей між національними та соціальними завданнями визвольного руху, його обумовленості зовнішніми політичними й насамперед військовими факторами. Однак, не досягши своєї мети, Українська революція започаткувала процес формування модерної політичної нації та відродила традицію української державності.

Список використаних джерел та літератури:

1. Удовиченко О.І. Україна у війні за державність. К., 1995.
2. Тинченко Я. Перша українсько-більшовицька війна (грудень 1917 – березень 1918). К. – Львів, 1996.
3. Верстюк В. Українська Центральна Рада. К., 1997.

*Е.О. Хряпін
(м. Харків)*

МІСЦЕВІ ОРГАНИ ВЛАДИ В ХАРКОВІ (ВЕСНА 1917– ЗИМА 1918 рр.): ПРОБЛЕМИ УТВОРЕННЯ ТА ДІЯЛЬНОСТІ

В сучасних умовах розвитку України як незалежної держави і протидії РФ не тільки в гібридній війні, а й маніпуляції історичним минулим на одне із чільних місць постає проблема дослідження утворення, діяльності, повноваження, представництво місцевих органів влади періоду української національної революції 1917-1921 рр., які в свою чергу виступають